

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Pranešimas spaudai

2017 m. vasario 6 d.

Prof. E. Aleksandravičius: „Lietuviai – ne Lietuvos, o viso pasaulio tauta“

Tautos, negebančios savęs identifikuoti dabartyje ir projektuoti į ateitį, susiduria su prieštariniais istorijos pasakojimo būdais ir formomis, gyvena iš inercijos, blaškosi tarp nacionalizmo ir kosmopolitizmo. Taip lietuvių tautą ir jos tapatybės paieškas apibūdina istorikas prof. habil. dr. Egidijus Aleksandravičius, ilgą laiką tyrinėjęs Lietuvos modernėjimo problemą ir priėjęs prie išvados, kad ji glaudžiai susaistyta su istorine patirtimi.

„Lietuviai, kaip ir daugelis kitų – didelių ir mažų, garsių ir beveik pamirštų, istorinių ir naujai atsirandančių – tautų, yra amžinojo tautų kraustymosi istorijos veikėjai. Viskas, kas susiję su pasaulio tautų judrumu, tinka ir mums, lietuviams“, – įsitikinęs mokslininkas.

Kodėl lietuviai užstrigo blaškymosi tarp nacionalizmo ir kosmopolitizmo švytuoklėje? Atsakymo į šį klausimą profesorius ieškojo tyrinėdamas lietuvių, kaip diasporinės tautos, naratyvus, kurie itin glaudžiai susiję su emigracija, šiandien dar vadinama valstybės piktžaide.

Nors dažnai politikai emigraciją saisto tik su ekonominėmis priežastimis, pasak prof. E. Aleksandravičiaus, istorija byloja ką kita. Įsigilinus į Lietuvą užklupusių emigracijos bangų priežastis, akivaizdu, kad, atsivėrus geležinei uždangai, lietuviai emigravo ir dėl didelio laisvės troškimo, ir dėl maišto, ir dėl susikurtų vaizdinių apie „dėdulę iš Amerikos“. Tačiau, nepaisant šių priežasčių, visus emigrantus vienijo vienas bendras požymis – jie neturėjo diasporinės lietuvių tautos sąmoningumo pojūčio.

Tyrinėdamas lietuvių pasaulio istoriją plačiame geografiniame, kultūriniame, literatūriniame kontekste, profesorius ne tik sukūrė naują terminą „lietuvių pasaulis“, bet ir išanalizavo užsienyje įsikūrusias lietuvių bendruomenes, jų ir Lietuvos gyventojų mentalinius skirtumus. Prof. E. Aleksandravičius taip pat ieškojo atsakymo į klausimą, kodėl nekuriamas lietuvių, kaip diasporinės tautos, naratyvas, nors tai nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) laikų nėra naujas reiškinys.

Anot mokslininko, skirtingais laikais lietuviai nevienodai suprato savo tapatybę. Pavyzdžiui, Adolfo Šapokos istorijos vadovėlyje (1936 m.) lietuviai suprantami kaip visur gyvenanti, Pažadėtąją žemę turinti tauta, o 1989 m. vadovėliuose kitur gyvenantys lietuviai pristatomi kaip pabėgėliai, jų grįžimą Lietuvoje gyvenantys asmenys siejo su konkurencija.

„Mūsų pavergimas, mano galva, atsispindėjo ir mūsų tapatybėje, nes buvome priregistruoti prie vietos kaip kokie baudžiauninkai. Natūralu, kad ir mūsų atmintyje nubyrėjo pasaulyje gyvenančių lietuvių vaizduotė, niekas nebepratęsė diasporinės tautos pasakojimo ir tuo metu pliūptelėjo didžiausia emigrantų banga per visą Lietuvos istoriją, – sako prof. E. Aleksandravičius. – Tai iš esmės ir neleido mums suvokti, kad esame sūnūs ir dukros tos tautos, kuri jau seniai gyvena pasaulyje, o kai kurių lietuvių bendruomenių nariai savo kultūra ir mentalitetu yra gerokai priekyje ir negali būti lyginami su Lietuvoje gyvenančiais asmenimis.“

Profesoriaus darbai sujungia XIX a. istorijos tyrimus su išėvystės nuotykių sinteze. Modernybės priešaušris – tai XIX amžiuje įvykęs pasikeitimas nuo LDK lietuvių, kaip politinės civilizacijos subjekto, prie naujosios lietuviybės – filologijos subjekto. Seniesiems lietuviams buvo svarbu ne

kalba, o politinės teisinės tapatybės formos. Panašiai nutiko ir diasporinės tautos lietuviams: jiems protėvių žemės atmintis neišvengiamai tapo svarbesniu už kalbą bruožu. Ši identifikacijos gija sujungia LDK patyrimą su naujaisiais diasporinės tautos nuotykiams.

Prof. habil. dr. E. Aleksandravičius nominuotas 2016 m. Lietuvos mokslo premijai už darbų ciklą „Lietuvos keliai į modernybę: tapatybių kaita ir geokultūrinės ribos“.